

Umhverfis- og tæknisvið Uppsveita
Vigfús Þór Hróbjartsson
Dalbraut 12
840 Laugarvatn

Reykjavík, 30. ágúst 2021
UST202107-153/A.B.
10.04.02

Efni: Tillaga - Aðalskipulag Grímsnes- og Grafningshrepps 2020 - 2032 - heildarendurskoðun

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa Grímsnes- og Grafningshrepps er barst 15. júlí sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um tillögu að heildarendurskoðun á aðalskipulagi Grímsnes- og Grafningshrepps 2020 – 2032.

Umhverfisstofnun hefur farið yfir ofangreinda tillögu og gerir eftirfarandi athugasemdir.

Vindorkuver

Í tillögunni er gert ráð fyrir iðnaðarsvæði (I24) fyrir vindorkuver. Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að stofnunin veitti umsögn varðandi tillögu að matsáætlun vegna fyrirhugaðs vindorkuvers til Skipulagsstofnunar dags. 16. október 2020. Að mati Umhverfisstofnunar er ljóst að framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á ásýnd svæðisins og vera einkennandi í landslagi heiðarinnar. Vindmyllurnar verða líklegast sýnilegar á stóru svæði, m.a. frá Þingvöllum og höfuðborgarsvæðinu. Í leiðbeiningariti Skipulagsstofnunar sem nefnist Um skipulag og vindorkunýtingu¹ segir að *í allt að 16 km fjarlægð séu vindmyllur mjög áberandi og geti verið ráðandi í landslagi.*

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að um 12-15 km eru frá iðnaðarsvæðinu að Hakinu á Þingvöllum.

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að fjallað sé í tillögunni um umhverfisáhrif vindorkuversins á óbyggð víðerni, ferðamennsku, efnistökusvæði og förgun og frágang á vindrafstöðvum að líftíma loknum.

Umhverfisstofnun bendir á að í nágrenni framkvæmdasvæðis eru svæði sem njóta verndar, m.a. þjóðgarður á Þingvöllum, fólkvangur í Bláfjöllum, fólkvangur í Bringum og svæði á náttúruinjasrá og mikilvægt er að mati stofnunarinnar að vindorkulundurinn rýri ekki verndargildi þessara svæða.

¹ <https://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/Um-skipulag-og-vindorkunyingu.pdf>

Iðnaðarsvæði

Í tillögunni er gert ráð fyrir nýju iðnaðarsvæði í landi Króks (I20) og stækkun á iðnaðarsvæði Nesjavallarvirkjunar (I1).

Varðandi staðsetningu vill Umhverfisstofnun vekja athygli á að sveitarfélagið er að skilgreina iðnaðarsvæði sem er staðsett við svæði sem eru viðkvæm og skilgreind með hátt náttúruverndargildi og því mikilvægt að tekið sé tillit til þeirra við gerð umhverfismats. Þetta er hverfisverndarsvæðið Hengilssvæðið (HV4), það er á náttúruminjaskrá, Grændalur er á tillögu Náttúrufræðistofnunar Íslands á B-hluta náttúruminjaskrár. Auk þess er Reykjadalur í friðlýsingarferli hjá Umhverfisstofnun.

Auk þess vill stofnunin vekja athygli á því að Bitra og Grændalur eru svæði sem falla í verndarflokk verndar- og orkunýtingaráætlunar sem skal friðlýsa gagnvart orkuvinnslu á grundvelli 53. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd og sbr. ályktun Alþingis nr. 13/141, frá 14. janúar 2013.

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að stofnunin veitti umsögn varðandi matsskyldufyrirspurn vegna jarðvarmanýtingar í landi Króks til Skipulagsstofnunar 17. maí sl.

Frístundabyggð

Í greinargerð kemur fram að við endurskoðun á afmörkun frístundabyggðar eru hafðar til hliðsjónar mikilvægar vistgerðir skv. 61. gr. náttúruverndarlaga, m.a. votlendi sem er illa byggilegt. Umhverfisstofnun vill benda á að votlendi, sem fellur undir 61. gr. náttúruverndarlaga, fellur ekki undir ákvæði laganna vegna þess að það er illa byggilegt, heldur vegna þess að votlendi getur verið mikilvægt búsvæði fugla, smádyra og plantna.

Í greinargerð er fjallað um hvaða vistkerfi og jarðminjar falla undir 61. gr. laganna. Umhverfisstofnun bendir á að samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúruvæðingara, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

Umhverfisstofnun bendir á að samt sem áður þekur frístundabyggð stóran hluta þess hraunlendis innan sveitarfélagsins sem fellur undir 61. gr. náttúruverndarlaga.

Auk þess þekur frístundabyggð votlendi, m.a. á reitum F8b F9 F10, F34 og reitir F23a F28a hafa verið stækkaðir frá eldra aðalskipulagi að svæði sem er á náttúruminjaskrá, yfir votlendi og hverfisverndarsvæðin Laugarmýri og Bauluvatn.

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að tillagan taki tillit til náttúruverndarlaga nr. 60/2013 varðandi staðsetningu og afmörkun frístundabyggðar.

Landgræðsla

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að tekið sé tillit til vistkerfa og jarðmyndana þegar landgræðslusvæði eru staðsett og farið er í landgræðslu. Umhverfisstofnun vill benda á að skógræktarsvæði SL22 er farið að hafa áhrif á ásýnd Kersins sem er á náttúruminjaskrá og þar af leiðandi verndargildi þess. En í greinargerð segir að Kerið og Tjarnarhólar hafi mjög hátt verndargildi vegna ósnortins hrauns, einstakra jarðmyndana, landslagsgerða og náttúruvæðingara.

Flokkar friðlýstra svæða

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að náttúruminjar í hafi, fólkvangar og friðlýsing svæða í verndarflokki verndar- og orkunýtingaráætlunar falla undir flokka friðlýstra svæða.

Efnistaka

Í greinargerð segir að landeiganda sé heimilt að taka efni til eigin nota. Umhverfisstofnun bendir á að mikilvægt er að skilgreina hvað átt er við með orðalaginu, til eigin nota, hver skilningur sveitarstjórnar sé með orðalaginu „minniháttar efnistaka“ og hvernig sú efnistaka sé flokkuð og hvernig sveitarfélagið hyggst framfylgja stefnunni, þá sérstaklega varðandi efnistöku á verndarsvæðum.

Loftgæði

Auk þess vill stofnunin benda á áætlun stjórnvalda um loftgæði sem nefnist *Hreint loft til framtíðar - áætlun um loftgæði á Íslandi 2018-2029* þar sem markmiðið er að stuðla að loftgæðum og heilnæmu umhverfi.

Áætlunin, sem gefin var út árið 2017, hefur það að meginmarkmiði „að stuðla að loftgæðum og heilnæmu umhverfi“ en leiðarljós er: „að almenningur á Íslandi búi við hreint og heilnæmt andrúmsloft og að komandi kynslóðir megi njóta sömu eða betri loftgæða og þær sem nú byggja landið“.

Úrgangur

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið vinnur nú að gerð stefnu um meðhöndlun úrgangs sem stefnt er að klára árið 2021. Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að hægt er að vísa til aðgerðaáætlunar í loftslagsmálum þegar rætt er um að draga úr urðun lífræns úrgangs, en þar eru settar fram aðgerðir um bann við urðun lífræns og lífbrjótanlegs úrgangs.

Umhverfisstofnun telur mikinn umhverfisávinning felast í því að minnka magn lífræns efnis í urðun og tekur fram að næringargildi efnisins er talsvert og því hentugt til endurnýtingar. Stofnunin hefur unnið leiðbeiningar² til aðila í fiskeldi á landi um endurnýtingarmöguleika fastefna/sets úr frárennsli í stað þess að farga því með urðun.

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið hefur gefið út nýja stefnu um meðhöndlun úrgangs, sem nefnist *Í átt að hringrásarhagkerfi*. Bann við urðun lífbrjótanlegs úrgangs er aðgerð nr. 16 í stefnunni sem áætlað er að taki gildi fyrir árslok 2024. Umhverfisstofnun bendir einnig á *Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum* þegar fjallað er um að draga úr urðun lífræns úrgangs. Þar eru settar fram aðgerðir um bann við urðun lífbrjótanlegs úrgangs. Þegar kemur að innleiðingu stefnu um hringrásarhagkerfi er um að ræða tvær stefnur ráðherra sem mynda sameiginlega heildarstefnu í úrgangsmálum. Annars vegar stefna um úrgangsförvarnir og hins vegar stefna um meðhöndlun úrgangs. Fyrri stefnan kom út í fyrsta sinn árið 2016 undir heitinu *Saman gegn sóun*. Stefna um meðhöndlun úrgangs kom út 2021 í fyrsta sinn og kemur hún í stað Landsáætlunar um meðhöndlun úrgangs 2013–2024, í samræmi við breytingar sem gerðar voru á lögum um meðhöndlun úrgangs árið 2014. Um leið tóku svæðisáætlanir sveitarfélaga um meðhöndlun úrgangs við hlutverki Landsáætlunar.

² https://ust.is/library/Skrar/Atvinnulif/Mengandi-starfsemi/Lei%c3%b0beiningaskjal_fraveitu_og_fastefnismedhondlun_2020.pdf

Stjórn vatnamála

Umhverfisstofnun bendir á að nú er unnið að innleiðingu laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála. Markmið laganna er að vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögnum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns og langtímavernd vatnsauðlindarinnar. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að tekið sé tillit til ákvæða laganna í tillögnum og vill stofnunin benda á vefsíðuna www.vatn.is.

Lögin ná yfir grunnvatn og allt yfirborðsvatn (þ.e. straumvötn, stöðuvötn, árósvatn og strandsjó, auk jökla). Þau mynda ramma utan um aðra löggjöf er varðar verndun vatns. Til að ná fram markmiðum laganna skal vinna vatnaáætlun, aðgerðaáætlun og vöktunaráætlun en þessar áætlanir fóru í opinbera kynningu í desember 2020 og er áætlað að þær verði staðfestar 2022. Settar hafa verið tvær reglugerðir, reglugerð nr. 935/2011 um stjórn vatnamála og reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun. Hægt er á sjá skilgreind vatnshlot á vefsíðunni <https://vatnshlotagatt.vedur.is/>.

Þungamiðjan í lögum um stjórn vatnamála er sú krafa að öll vatnshlot skulu vera í a.m.k. góðu vistfræðilegu ástandi (yfirborðsvatn), góðu efnifræðilegu ástandi (yfirborðsvatn og grunnvatn) og hafa góða magnstöðu (grunnvatn) ásamt þeirri kröfu að vatnsgæði rýrni ekki. Manngerð og mikið breytt yfirborðsvatnshlot skulu hafa gott vistmegin og efnifræðilegt ástand þeirra skal vera gott. Þetta eru þau umhverfismarkmið sem öll vatnshlot eiga að uppfylla.

Umhverfisstofnun bendir á að við umhverfismat þarf að hafa í huga að efnistaka í ám og vötnum getur valdið vatnsformfræðilegu álagi á lífríki straumvatna, fráveita getur valdið álagi á viðtaka þrátt fyrir ítarlega hreinsun og virkjanir flokkast sem vatnsformfræðileg breyting á vatnshlotti, en slíkar breytingar geta valdið álagi á vistfræðilegt ástand vatnshlotsins.

Umhverfisstofnun bendir á að í 28. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála segir, þar sem fjallað er um réttaráhrif vatnaáætlunar, að opinberar áætlanir á vegum stjórnvalda, svo sem vegna skipulagsmála, náttúruverndar, orkunýtingar og samgangna, skuli vera í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem fram kemur í vatnaáætlun. Við endurskoðun eða breytingu skipulagsáætlunar sveitarfélags skal, þegar við á, samræma skipulagsáætlunina vatnaáætlun innan sex ára frá staðfestingu vatnaáætlunar.

Virðingarfyllt,

Axel Benediktsson
sérfræðingur

Agnes Þorkelsdóttir
sérfræðingur